

نگاهی به کتاب " جشن شب یلدا در ایران"

نویسنده: حمید سفیدگر شهانقی

ناشر: [انتشارات ائلسن](#)

شب یلدا یا شب چله آخرین شب آذرماه و درازترین شب سال است، شبی که صبح فردای آن آغاز زمستان است. زمستانی که سرما و تاریکی و ظلمت آن ماهها بر دل و جان و خان و مان انسان ایرانی چیره خواهد شد و برای دفع این مجمع الاشرار راهی جز برگزاری جشنی همگانی و طولانی نبود و اقوام مختلف ساکن در فلات ایران نیز همین کار را می‌کردند و به جشن و شب نشینی می‌پرداختند.

شب یلدا در نیم‌کره‌ی شمالی مصادف با انقلاب زمستانی است و به همین دلیل بعد از شب یلدا، طول روزها بیشتر و طول شبها کوتاه‌تر می‌شود.

ایرانیان باستان با این باور که فردای شب یلدا با دمیدن خورشید، روزها بلندتر می‌شوند و تابش نور ایزدی افزونی می‌یابد، آخر پاییز و اول زمستان را شب زایش مهر یا زایش خورشید می‌خواندند و برای آن جشن بزرگی بر پا می‌کردند.

بررسی جشن‌های اقوام و ملل دیگر نشان می‌دهد که جشن شب چله با اسامی مختلف در مناطق دیگری از جهان نیز رایج بوده است. به اعتقاد برخی از مورخان بیشتر آداب و رسوم دین مسیحیت از میترائیسم گرفته شده است. مانند شباهت تولد مسیح در یک آغل با تولد میترا در غار و شباهت کلاه با بانوئل با کلاه موبدان آیین مهر.

بررسی‌ها همچنین نشان می‌دهد که در حدود ۴۰۰۰ سال پیش در مصر باستان جشن زایش خورشید، مصادف با شب یلدا، برگزار می‌شده است. مصریان در این هنگام از سال به مدت ۱۲ روز، به نشانه‌ی ۱۲ ماه سال خورشیدی، به جشن و پایکوبی می‌پرداختند و پیروزی نور بر تاریکی را گرامی می‌داشتند.

در یونان قدیم نیز، اولین روز زمستان روز گرامی‌داشت الهه‌ی خورشید بوده است و آن روز را جشن می‌گرفتند.

در بخش‌هایی از جنوب روسیه، هم‌اکنون جشن‌هایی شبیه به جشن شب یلدا و به همین مناسبت برگزار می‌کنند. «پختن نان شیرینی محلی به شکل موجودات زنده، انجام بازی‌های محلی، بذرپاشی به صورت نمادین و بازآفرینی مراسم کشت و زرع، پوشانیدن سطح کلبه با چربی، گذاشتن پوستین روی هره پنجره‌ها، آویختن پشم از سقف، پاشیدن گندم به محوطه حیاط، ترانه‌خوانی و رقص و آواز و مهم‌تر از همه قربانی کردن جانوران، از آیین‌های ویژه این جشن بوده و هست. یکی دیگر از آیین‌های شبهای جشن، فالگیری بود و پیشگویی رویدادهای احتمالی سال آینده. همین آیین‌ها در روستاهای ایران نیز کم و بیش به چشم می‌خورند که نشان از همانندی جشن یلدا در ایران و روسیه دارند.»

در این شب یهودیان نیز جشنی با نام «ایلانوت» (جشن درخت) برگزار کرده و با روشن کردن شمع به نیایش می‌پردازند و آشوریان آجیل مشکل گشا گرفته و به شب‌نشینی می‌پردازند.

شب چله برای مزدکیان نیز گرامی و محترم است و از آن با نام «خرم روز» یاد می‌کنند.

مطالب فوق‌الذکر مبین اهمیت جشن شب یلدا نه فقط برای ایرانیان بلکه برای اقوام و ملل دیگر نیز بوده و هست.

در این پژوهش آئین‌ها و مراسم مختلف شب یلدا یا شب چله در بین اقوام مختلف ایرانی مورد بررسی قرار گرفته است؛ البته واضح است که مطالب این پژوهش همه‌ی عناصر فرهنگی مرتبط با جشن یلدا را در برنمی‌گیرد و ده‌ها پژوهشی چنین نیز مبین همه‌ی آداب و رسوم و گفتنی‌های این جشن بزرگ و باستان نیست.